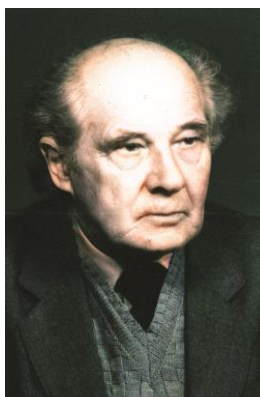

HERBERT KORJUS – 100

Herbert Korjus sündis 4. märtsil 1923 tookordses Tartu (nüüd Jõgeva) maakonnas Kaarepere vallas Mullavere külas talupidajate peres. Õppis Voldi ja Raigastvere algkoolis ning Tartu Kaubanduskeskkoolis (lõpetas 1944). Sattus seejärel noore mehena kohe sõtta. Osales Sinimägede lahingutes, sai haavatagi, kuid jäi ellu. Suutis hiljem ära hoida Siberisse saatmise. Õppis

Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonnas, mille lõpetas agronoomina 1949. aastal.

Asus üliõpilasena tööle Jõgeva Sordiaretusjaamas praktikandina (mai, 1948), kuid juba sama aasta septembris vormistati ta tööle teaduri ametikohale kõrreliste heintaimede sordiaretakjaks. Oli õnneliku elusaatusega inimene. Teda pole vintsutatud ühe uurimisteema pealt teisele. Sai pühenduda. Viis-kümmend aastat (pensionile 1998) väldanud loometöö tulemusena jõudis läbi riikliku katsetuse tootmise kaheteistkümmne taimeliigi 14 uut sorti. Need on kerahein 'Jõgeva 242', aas-rebasesaba 'Haljas', ohtetu püsikluste 'Lehis', päideroog 'Pedja', põldtimutid 'Tika' ja 'Tia', harilik aruhein 'Arni', karjamaa-raiheinad 'Raidi' ja 'Raite', itaalia raihein 'Talvike', aasnurmikas 'Esto', punane aruhein 'Kauni', sale-haguhein 'Ilo' ning harilik kastehein 'Harri'. Herbert Korjus oli läbi aegade üks produktiivsemaid sordiaretakjaid Jõgeval.

Oli esimene aretaja Nõukogude Liidus, kes hakkas söödatootmiseks mõeldute kõrval tegelema murusortide aretamisega. Tema loodud aasnurmika murusort 'Esto', esimene murusort Nõukogude Liidus üldse, tõi õnnestunud nimevaliku tõttu tuntust ja populaarsust nii Eestile kui ka Jõgevale. Võttis kultuuri uue liigi sale-haguheina (*Koeleria gracilis*) ja aretas murusordi 'Ilo', mis oli esimene selle liigi sort kogu maailmas. Herbert Korjuse mitmed sordid on võetud ja kuuluvad käesoleva ajani ka teiste riikide sordinimekirjadesse.

Heintaimede sordiaretus on väga pikaajaline, aega nõudev protsess. Tegemist on mitmeaastaste taimedega millel lähte- ja aretusmaterjali üks hindamistsükkel vältab 4 aastat (rajamisaasta + 3 saagiaastat). Hea õnnestumise korral on uue sordi saamiseks tarvis läbi teha 4 tsükli, milleks kulub minimaalselt 16 aastat. Heintaimede sordiaretuses pole kiireid lahendusi. Kui Herbert Korjus oleks töötanud korraga ainult ühe liigiga (nagu naaberriikides tavaks), oleks taolise sortide hulga loomiseks kulunud 224 aastat. Sortide aretamisel ei piirdunud Herbert Korjus kunagi miinimumajaga. Ta oli enesekriitiline kõhkleja, keda tuli sordi katsetusse üleandmisele ergutada. See eest oli üle antav aretusmaterjal

alati eelnevalt sedavõrd põhjalikult kontrollitud, et riiklikus sordikatsetuses pole kunagi tekkinud probleeme uue sordi tootmisse lubamisel. Kõik tema või tema osalusel aretatud heintaimesordid on juba aastakümneid püsinud riiklikus sordinimekirjas, mis on üsna erakordne, sest pärast Eesti taasiseseisvumist on meie nimekiri (nn sordileht) konkureerimiseks avatud kogu maailmale.

Herbert Korjus kutsus esile oma aretustööga kaks olulist muudatust.

Varem oli Jõgeval tavaks ja traditsiooniks eristada heintaimesorte numbriga. Nii olid kasutusel aasnurmikas 'Jõgeva 1', valge ristik 'Jõgeva 4', punane ristik 'Jõgeva 205', harilik aruhein 'Jõgeva 47', punane aruhein 'Jõgeva 70' jne. Numbreid oli raske meelde jätta, pealegi esines juhtumeid, kus kahel liigil oli sama numbriga sort. Herbert Korjuse töötamise ajal võeti kasutusele ühesõnalised sordinimed: aasnurmikas 'Esto', punane aruhein 'Kauni', harilik aruhein 'Arni', sale-haguhein 'Ilo', põldtimut 'Tika' jne.

Kuni teise maailmasõjani olid heintaimedel Eestis aretatud ja kasutusel peamiselt nn universaalsordid, igast liigist oli rajoonitud üks sort. Pikka aega, ka pärast teist maailmasõda, ei tehtud rohumaaviljeluse alases erialakirjanduses heintaimede sortidest juttugi (ei olnud tarvidust). Herbert Korjuse töö tulemusena jõudsid tootmisse eriotstarbelised sordid (mõeldud niidule, karjamaale, murule). Sellest tulenevalt tekkis vajadus liigi käsitlemisel ka sordinime lisamiseks. Tänapäeval ei ole mõeldav ükski rohumaale kavandatud seemneseugu ilma sordinimedeta.

Kõrreliste heintaimede, mille aretusega Herbert Korjus tegeles, on tuulristtolmlejad, millest tuleneb ruumilise isolatsiooni arvestamise vajadus. Isolatsiooni nõude tõttu ei saa heintaimede aretus- ja algseemne põllud paikneda koos suviteraviljade ja kartuliga keskuses külvikorra väljadel. Iga-aastasteks rajamisteks tuli külvidele leida uus asukoht, mõnikord keskusest 3–4 km kaugusel, mis loomulikult raskendas tööde korraldamist. Jõgeva sordiaretakjate seas ainsana kasutas Herbert Korjus autovaesel ajal abivahendina külgkorviga mootorratast M 750.

Sordiaretuse kõrval tegeles Herbert Korjus kõrreliste heintaimede seemnekasvatuse agrotehnika uurimistööga. Kandidaadi väitekirja kirjutas teemal *Aasnurmika seemnekasvatuse bioloogilisi ja agrotehnilisi aluseid Eestis* (kaitses 1968). Oli eriala suurim autoriteet Eestis. Kirjutas sõjajärgsel perioodil väljaantud käsiraamatutes ja õpikutes kõrreliste heintaimede seemnekasvatust käsitlevad peatükid.

Herbert Korjus lahkus igavikuteedele 30. novembril 2001.

Ants Bender